
РОЗДІЛ VIII. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.721

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.2.48>

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОСЯГАННЯ НА ЕНЕРГЕТИЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Авраменко О.В.,

*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права та кримінології
факультету № 1,
Львівський державний університет внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-6572-3627*

Авраменко О.В. Проблемні аспекти кримінальної відповідальності за посягання на енергетичну безпеку України.

У статті здійснено комплексний аналіз кримінально-правових засобів забезпечення енергетичної безпеки України в умовах трансформації сучасних загроз, спричинених збройною агресією РФ, техногенними ризиками, глобалізаційними процесами та діджиталізацією суспільних відносин. Енергетична безпека розглядається як ключовий елемент національної безпеки, що безпосередньо впливає на стабільність соціально-економічного розвитку держави, функціонування критичної інфраструктури та рівень захищеності населення.

На основі аналізу норм Кримінального кодексу України, практики їх застосування судами, а також доктринальних підходів вітчизняних науковців виявлено відсутність системного підходу до кримінально-правової охорони енергетичної безпеки. Обґрунтовано, що відповідні склади кримінальних правопорушень розпорочені в різних розділах Особливої частини КК України, що ускладнює їх кваліфікацію та породжує суперечності у правозастосовній практиці. Проаналізовано проблеми визначення безпосереднього об'єкта, предмета та об'єктивної сторони посягань на об'єкти енергетичної інфраструктури, зокрема щодо використання множини у диспозиціях, різного підходу до наслідків як обов'язкової ознаки, моменту закінчення складів, а також співвідношення матеріальних і формальних конструкцій.

Окрему увагу приділено проблемі кримінально-правової оцінки діянь, що вчиняються шляхом бездіяльності, а також погроз знищення чи пошкодження об'єктів енергетики. Відзначено, що чинне законодавство не повною мірою враховує специфіку енергетичної інфраструктури як елементу критичної інфраструктури та не забезпечує належного превентивного ефекту.

За результатами дослідження сформульовано пропозиції щодо уніфікації та систематизації кримінально-правових норм, спрямованих на охорону енергетичної безпеки України, удосконалення диспозицій і санкцій відповідних статей КК України, а також врахування сучасних викликів у процесі його подальшого реформування. Доведено, що забезпечення ефективного кримінально-правового захисту енергетичної безпеки є необхідною умовою стійкості держави та її здатності протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, кримінальна відповідальність, склад кримінального правопорушення, енергетична безпека, диверсія, умисне знищення або пошкодження майна, терористичний акт.

Avramenko O.V. Problematic aspects of criminal liability for encroachments on the energy security of Ukraine.

The article provides a comprehensive analysis of the criminal-law instruments for ensuring Ukraine's energy security in the context of the transformation of contemporary threats caused by the armed aggression of the Russian Federation, technogenic risks, globalization processes, and the digitalization of social relations. Energy security is considered a key element of national security that directly affects the stability of the state's socio-economic development, the functioning of critical infrastructure, and the level of public protection.

Based on an analysis of the provisions of the Criminal Code of Ukraine, judicial practice in their application, and doctrinal approaches of Ukrainian scholars, the study reveals the absence of a systematic approach to the criminal-law protection of energy security. It is substantiated that the relevant criminal offenses are dispersed across different sections of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, which complicates their legal qualification and generates inconsistencies in law enforcement practice. The paper examines problems related to determining the direct object, subject matter, and objective elements of encroachments on energy infrastructure facilities, regarding the use of the plural form in statutory wording, different approaches to consequences as a mandatory element, the moment of completion of offenses, and the correlation between material and formal legal constructions.

Special attention is paid to the issue of criminal-law assessment of acts committed by omission, as well as to threats of destruction or damage to energy facilities. It is noted that current legislation does not fully consider the specific nature of energy infrastructure as an element of critical infrastructure and does not ensure a sufficient preventive effect.

As a result of the study, proposals are formulated to unify and systematize criminal-law norms aimed at protecting Ukraine's energy security, to improve the wording and sanctions of the relevant provisions of the Criminal Code of Ukraine, and to consider modern challenges in the process of its further reform. It is proven that ensuring effective criminal-law protection of energy security is a necessary condition for the resilience of the state and its ability to counter internal and external threats.

Key words: criminal offense, criminal liability, elements of a criminal offense, energy security, sabotage, intentional destruction or damage to property, terrorist act.

Постановка проблеми. Енергетична безпека держави є одним із ключових елементів національної безпеки та основою стабільного соціально-економічного розвитку. В умовах глобалізації, зростання енергетичної залежності, техногенних ризиків та збройної агресії питання забезпечення належного рівня захищеності енергетичного сектору набуває особливого значення. Для України ця проблема є надзвичайно гострою з огляду на геополітичне становище, структуру енергетичного ринку та системні загрози об'єктам паливно-енергетичного комплексу.

Починаючи з 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення Російської Федерації, енергетична інфраструктура України стала однією з основних цілей як фізичних, так і кібернетичних атак. Руйнування електростанцій, об'єктів електропередачі, газотранспортної системи, а також втручання у функціонування автоматизованих систем управління створюють загрозу не лише економічній стабільності, а й життю та здоров'ю населення. За таких умов роль кримінального права як інструменту захисту енергетичної безпеки істотно зростає.

Разом із тим аналіз чинного кримінального законодавства України свідчить про відсутність системного підходу до кримінально-правової охорони енергетичної безпеки. Більшість відповідних кримінальних правопорушень розпорошені по різних розділах Кримінального кодексу України (далі – КК України), що ускладнює їх кваліфікацію та практичне застосування. Нечіткість законодавчих формулювань, недостатня адаптація норм до сучасних форм посягань, зокрема різного роду кіберзагроз, а також складність доказування обумовлюють необхідність наукового осмислення цієї проблематики.

Метою статті є виявлення та аналіз основних проблем кримінальної відповідальності за посягання на енергетичну безпеку України, а також розроблення пропозицій щодо вдосконалення кримінально-правового механізму її забезпечення.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика кримінально-правової охорони енергетичної безпеки України в умовах сучасних викликів набула особливої актуальності у зв'язку з трансформацією загроз національній безпеці, зокрема в енергетичній сфері. У наукових дослідженнях енергетична безпека розглядається як складова національної безпеки, що потребує комплексного правового захисту, в тому числі й засобами кримінального права.

Окремі аспекти кримінальної відповідальності за посягання на об'єкти енергетичної інфраструктури та енергетичні ресурси досліджувалися в працях вітчизняних учених, зокрема Ю.В. Бауліна, В.Я. Тація, М.І. Хавронюка, О.О. Дудорова, М.І. Мельника, О.М. Джужі, В.В. Голіни та інших. У їхніх роботах аналізуються загальні засади кримінально-правової охорони національної безпеки, проблеми кваліфікації злочинів проти основ національної безпеки, а також питання відповідальності за диверсії, пошкодження об'єктів критичної інфраструктури та інші посягання, що можуть створювати загрозу енергетичній безпеці.

Водночас, безпосередньо проблематика кримінальної відповідальності саме за посягання на енергетичну безпеку України залишається фрагментарно опрацьованою. У більшості наукових публікацій увага зосереджується на суміжних складах кримінальних правопорушень – таких як диверсія (ст. 113 КК України), умисне знищення або пошкодження майна (ст. 194 КК України),

терористичний акт (ст. 258 КК України), посягання на об'єкти критичної інфраструктури тощо. Однак цілісного дослідження, спрямованого саме на системний аналіз кримінально-правових засобів охорони енергетичної безпеки, досі бракує.

Крім того, дискусійними залишаються питання співвідношення норм кримінального законодавства у сфері захисту енергетичної безпеки з положеннями законодавства про національну безпеку та критичну інфраструктуру, а також проблема визначення меж кримінальної відповідальності за діяння, що опосередковано створюють загрозу стабільному функціонуванню енергетичної системи держави. Неоднозначною є і практика кваліфікації відповідних кримінальних правопорушень, що зумовлює необхідність її наукового узагальнення.

Таким чином, незважаючи на наявність окремих наукових напрацювань, стан опрацювання проблематики кримінальної відповідальності за посягання на енергетичну безпеку України не можна визнати достатнім. Це обумовлює потребу у подальших комплексних дослідженнях, спрямованих на вдосконалення кримінально-правових механізмів захисту енергетичної безпеки в умовах сучасних загроз.

Виклад основного матеріалу. Проблематика регламентації кримінальної відповідальності за посягання на енергетичну безпеку України є досить різнопланова, адже обумовлена низкою специфічних обставин. У межах однієї наукової публікації неможливо всебічно охопити весь спектр проблемних аспектів цієї сфери з огляду на обмежений обсяг дослідження. У зв'язку з цим, у статті зосереджено увагу на аналізі найбільш суттєвих і дискусійних питань.

Проведений аналіз кримінального законодавства України в частині регламентації відповідальності за посягання на енергетичну безпеку держави, наукових публікацій, предмет яких пов'язаний із цією тематикою, судової практики із цієї категорії справ дає підстави виокремити такі проблемні аспекти:

Однією з концептуальних проблем правового регулювання кримінальної відповідальності за посягання на об'єкти енергетичної інфраструктури є фрагментарність розміщення відповідних складів кримінальних правопорушень в Особливій частині Кримінального кодексу України.

У цьому йдеться й про відсутність цілісно сформованої системи кримінально-правових норм, об'єктом яких є суспільні відносини у сфері забезпечення енергетичної безпеки держави. Водночас така ситуація не є винятковою, оскільки законодавець об'єктивно не спроможний структурувати в межах КК України всі можливі групи та підгрупи суспільних відносин у вигляді окремих розділів, що, у разі надмірної деталізації, призвело б до ускладнення правозастосовної практики. Загалом відсутня об'єктивна необхідність в об'єднанні всіх посягань на об'єкти енергетики в окремий розділ Кримінального кодексу України. Водночас актуальним є завдання чітко окреслити перелік складів кримінальних правопорушень, якими передбачено відповідальність за такі посягання, що на практиці пов'язано з низкою методологічних і нормативних проблем.

Аналіз положень КК дає підстави стверджувати, що до таких складів кримінальних правопорушень можуть належати: диверсія (ст. 113); умисне пошкодження об'єктів електроенергетики (ст. 194-1); терористичний акт (ст. 258); умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства (ст. 270-1); пошкодження об'єктів магістральних або промислових нафто-, газо-, конденсатопроводів та нафтопродуктопроводів (ст. 292 КК України). Звісно попри наявність в КК низки спеціальних норм не можна виключати й кваліфікацію знищення або пошкодження об'єктів енергетики за ст. 194 КК України. І очевидно, що цим переліком регламентація відповідальності за посягання на об'єкти енергетики не обмежується.

З урахуванням викладеного, правове регулювання кримінальної відповідальності за посягання на об'єкти енергетики здійснюється через низку норм Особливої частини Кримінального кодексу України. Водночас характерною рисою таких складів кримінальних правопорушень є те, що їх безпосередній об'єкт у багатьох випадках не корелює безпосередньо з енергетичною безпекою держави, оскільки остання здебільшого постає елементом ширшого, комплексного суспільного відношення. У зв'язку з цим нерідко виникають труднощі з віднесенням окремих кримінальних правопорушень до категорії тих, що підлягають застосуванню у випадках посягань на енергетичну безпеку України.

Крім того, у розвиток зазначеного вище, слід звернути увагу на ще один проблемний аспект, пов'язаний з тим, що в окремих випадках діяння, які схожі за своїм змістом, передбачені в різних розділах Особливої частини КК України, а отже посягають на різні сфери суспільних відносин. У цьому аспекті, до прикладу, звертає на себе увагу співвідношення ст. 194-1 та 270-1 КК України. Йдеться про те, що за великим рахунком об'єкти електроенергетики, як і об'єкти ЖКГ в переважній своїй більшості належать до об'єктів критичної інфраструктури, тобто за своїм змістом вони, якщо не тотожні, то дуже схожі. Проте знищення чи пошкодження перших із них посягають на відносини власності, других – відносини у сфері захисту громадської безпеки. Слід зазначити, що доповню-

ючи положення КК ст. 270-1 законодавець й сам перебував так би мовити на роздоріжжі, адже в одному із законопроектів цей склад кримінального правопорушення пропонувалось розмістити у КК під номером 194-2, тобто у розділі VI Особливої частини «Кримінальні правопорушення проти власності» [1]. На відсутність обґрунтованості такого рішення законодавця звертають увагу й у наукових публікаціях [2, с. 122].

Схожа проблема має місце й при аналізі складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 292 КК. Попри те, що нафто-, газо-, конденсатопроводи і так далі входять до транспортної системи держави їх пошкодження (руйнування) навряд в першу чергу спрямовано на транспортну систему, а швидше порушує відносини власності, адже найбільш поширений спосіб їх пошкодження (так звані врізки) спрямовані саме на подальше викрадення нафтопродуктів чи інших продуктів, що транспортується за допомогою трубопроводів. Звісно питання досить дискусійне, однак вказане неоднозначно ставить під сумнів таке розміщення статей у розділах Особливої частини КК.

Відповідно розміщуючи те чи інше посягання в конкретному розділі Особливої частини КК України законодавець повинен був би враховувати спорідненість статей як за об'єктом складу кримінального правопорушення, так і за низкою інших його ознак. Аналіз положень КК вказує, що в окремих випадках така логіка певним чином порушена.

Проблемою, щонайменше на теоретичному рівні є використання законодавцем при формулюванні, як предмету низки складів кримінальних правопорушень, так і їх об'єктивної сторони множини. Як видається її необґрунтованому використанні. З огляду на визначений перелік складів кримінальних правопорушень, які можуть підлягати застосуванню при посяганнях на об'єкти енергетики, увагу звертають на себе положення ст. 113 КК України. Об'єктивна сторона цього складу кримінального правопорушення чомусь виражена у множині: «вибухів, підпалів або інших дій». Буквальне тлумачення цих положень вказує на те, що вчинення одного вибуху, одного підпалу чи будь-якої іншої однієї дії спрямованої на знищення чи пошкодження об'єкта енергетики з метою ослаблення держави не мало б утворювати складу цього кримінального правопорушення, однак така позиція видається не зовсім логічною. Більше того, аналіз практики засвідчує, що правоохоронні та судові органи не зважають на цей момент, адже за ст. 113 КК України винна особа підлягає відповідальності й при вчиненні однієї дії, хоча в цьому випадку практики певним чином ігнорують вимоги норми Закону.

Така ж проблема має місце при формулюванні законодавцем предмету окремих із аналізованих кримінальних правопорушень. До прикладу, у ст. 194-1 КК України предмет теж вказаний у множині (об'єктів електроенергетики). За такою позицією знищення чи пошкодження одного об'єкта електроенергетики не мало б утворювати складу цього кримінального правопорушення, відповідно правоохоронна і судова практика й тут має свою, відмінну з положеннями закону, позицію. Аналогічно у ст. 270-1 законодавцем визначено предмет у множині – об'єкти ЖКГ, ст. 292 – магістральні або промислові нафто-, газо-, конденсатопроводи чи нафтопродуктопроводи.

У підтримку практики застосування положень цих статей окремі автори стверджують, що вони ставляться у вину особі й у випадку посягання на один об'єкт [3, с. 319]. Проте, з точки зору логіки позиція вірна, з позиції положень Закону не зовсім. У цьому контексті доцільно зауважити, що такий підхід не може вважатися належно обґрунтованим, оскільки множина як логіко-мовна категорія має самостійне змістовне навантаження, і підміна її іншим поняттям з мотивів «логічної доцільності» є методологічно некоректною. У відповідному випадку законодавець або справді мав на увазі виключно множинність об'єктів, або ж, якщо виходити з логіки охоплення і посягання на один окремих об'єкт, ідеться про законодавчу похибку, яка потребує виправлення, а не заміни одного поняття іншим. Звернути увагу потрібно ще й на те, що узагальнення судової практики в багатьох випадках послідовно тлумачать множину саме як множину. Відповідно така ситуація потребує перегляду.

У законодавчому регулюванні відповідальності за посягання на об'єкти енергетики простежується істотна неузгодженість у визначенні об'єктивної сторони складів кримінальних правопорушень, насамперед щодо наслідків як обов'язкової ознаки. Різні норми КК України по-різному пов'язують кримінальну караність із заподіянням шкоди, порушенням роботи об'єктів чи створенням небезпеки для життя і здоров'я людей, унаслідок чого схожі за змістом діяння тягнуть відповідальність за різних умов або взагалі можуть не охоплюватися кримінальним законом. Інші склади сформульовані так, що наслідок взагалі не є обов'язковою ознакою (наприклад, ст.ст. 113, 258). Така фрагментарність підходів породжує нормативний дисбаланс і ускладнює правозастосування, що, з огляду на однакову значущість усіх об'єктів енергетики як елементів критичної інфраструктури, обґрунтовує доцільність уніфікації відповідних складів у межах єдиної кримінально-правової норми з єдиним предметом і уніфікованими ознаками складу кримінального правопорушення.

Ще одним проблемним аспектом регламентації відповідальності за посягання на об'єкти енергетики на який слід звернути увагу є момент закінчення окремих кримінальних правопорушень. У цьому аспекті звертає на себе увагу те, що серед перелічених статей частина належить до кримінальних правопорушень з матеріальним складом, натомість інша частина до формальних. Так, до прикладу, при вчиненні диверсії чи терористичного акту немає значення чи об'єкт енергетики був фактично знищений чи пошкоджений, оскільки законодавець сформулював об'єктивну сторону таким чином, що вчинення вибухів підпалів і так далі лише мають бути спрямовані на знищення визначених об'єктів. Натомість при вчиненні інших із аналізованих кримінальних правопорушень обов'язковою ознакою є настання передбаченого в диспозиції суспільно небезпечного наслідку. Відповідно факт знищення чи пошкодження об'єкта енергетики з огляду на наявність чи відсутність спеціальної мети (ослаблення держави, порушення громадської безпеки, провокації воєнного конфлікту чи міжнародного ускладнення тощо) кваліфікуватиметься за різними статтями Особливої частини КК і момент закінчення такого діяння буде кардинально різний. При диверсії з моменту вчинення дій, навіть якщо об'єкт енергетики не пошкоджений, натомість при умисному знищенні чи пошкодженні майна (ст. 194) лише при спричиненні шкоди у великому розмірі (250 н.м.д.г.). З огляду на це й виникає питання чи на стільки спеціальна мета вагома для існування такої розбіжності у кваліфікації при вчиненні фактично тотожних діянь. Більше того, аналіз судової практики в багатьох випадках свідчить про те, що суди нівелюють цю факультативну ознаку суб'єктивної сторони, або вказують на неї у вироках формально.

Відповідно така ситуація повинна отримати свій теоретичний і законодавчих розв'язок.

З огляду на момент закінчення звертає на себе увагу ще один аспект. У ст.ст. 194, 194-1, 270-1, 292 КК України однією із кваліфікуючих ознак є вчинення тих саме дій шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, що ще більше ототожнює ці склади зі складами диверсії чи терористичного акту. Проте у цьому разі питання в іншому. Теоретики неодностайні щодо того чи відповідна частина зазначених статей КК є кваліфікованим складом чи іншим основним. При цьому й судова практика у цій частині вказує на проблему. Так, частина теоретиків вказує на матеріальний склад цих частин і відповідно лише загальнонебезпечного способу не достатньо для констатації закінчення [4, с. 252]. В частині обвинувальних вироків суду така позиція підтримується. Проте, інші вказують на те, що загальнонебезпечний спосіб сам по собі має достатній рівень суспільної небезпеки, і, відповідно, наслідків, передбачених ч. 1 не потрібно для визначення моменту його закінчення. В останньому випадку підтримку такої позиції можна зустріти у практиці Верховного суду України. Так, в одній з ухвал колегій суддів Верховного Суду України обґрунтовано зазначено, що нормативний зміст ч. 2 ст. 194 КК України формується шляхом заміни такої кваліфікуючої ознаки основного складу, як «заподіяння шкоди у великому розмірі», на інші альтернативні ознаки, зокрема: «вчинення діяння шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом», «заподіяння майнової шкоди в особливо великому розмірі» або «спричинення загибелі людей чи інших тяжких наслідків». У зв'язку з цим ознака «заподіяння шкоди у великому розмірі» не є обов'язковим елементом конструкції «те саме діяння», передбаченої ч. 2 ст. 194 КК України [5].

Наступною проблемою регламентації відповідальності за посягання на об'єкти енергетики є необґрунтована відсутність можливості вчинення таких посягань бездіяльністю. Так, якщо в загальній нормі (ст. 194) вказується на діяння (ч. 2 – те саме, діяння), що свідчить про те, що особа підлягатиме відповідальності за знищення чи пошкодження майна як дією, так і бездіяльністю, то в інших нормах зазвичай вказується лише на «дію», що відповідно виключає можливість їх вчинення бездіяльністю (ст. 113, 194-1, 258, 292 КК). Водночас не становить труднощів змоделювати практичні ситуації, за яких знищення чи пошкодження об'єктів енергетичної інфраструктури в межах відповідних складів кримінальних правопорушень може бути вчинене шляхом бездіяльності. У зв'язку з цим видається обґрунтованою необхідність перегляду формулювання об'єктивної сторони зазначених кримінальних правопорушень.

Слід акцентувати увагу ще на одному аспекті, що стосується ознак об'єктивної сторони аналізованих складів кримінальних правопорушень. Зокрема, у випадках, коли діяння з об'єктивної сторони виражається у формі погрози знищення чи пошкодження майна, лише склад терористичного акту передбачає таку самостійну форму посягання – погрозу вчинення відповідних дій. Натомість інші кримінальні правопорушення, якими встановлено відповідальність за посягання на об'єкти енергетики, такої форми об'єктивної сторони не містять. Унаслідок цього погроза знищення чи пошкодження саме об'єкта енергетичної інфраструктури, з огляду на його специфіку порівняно з іншими видами майна, не має самостійного значення ані для кваліфікації діяння, ані для призначення покарання. Інакше кажучи, з позицій чинного КК України не має правового значення, чи особа погрожує знищити або пошкодити приватне майно конкретної фізичної особи, чи, наприклад, електростанцію. Водночас уже фактичне знищення або пошкодження таких об'єктів

утворює склад спеціальної кримінально-правової норми, що свідчить про певну несистемність відповідного нормативного регулювання.

Окремо слід відзначити проблему, яка зумовлена здавалося б позитивним процесом – діджиталізації. Удосконалення технологій загалом є рушієм до розвитку, але одночасно є й рушієм полегшення вчинення протиправних діянь, в тому числі й суспільно небезпечних. З огляду на це, можна уявити собі ситуацію за якою об'єкт енергетики не знищується і не пошкоджується, а відбувається протиправне припинення його функціонування, до прикладу, при використанні шкідливих програмних чи шкідливих технічних засобів. Звісно у цьому випадку діяння підпадатимуть під ознаки складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 361, 361-1 КК України, проте рівень суспільної небезпеки може у рази бути вищим за межі покарання, передбачені у цих статтях, в тому числі у їх кваліфікованих чи особливо кваліфікованих складах. З теоретичної точки зору за наявності всіх ознак таке діяння могло б містити склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 258 КК України, проте навіть за наявності спеціальної мети – ослабити державу, ознак диверсії містити не може.

Відповідно при реформуванні кримінального законодавства, у тому числі в межах розробки Проєкту нового КК України цей аспект слід врахувати.

У цілому коло проблем, пов'язаних із кримінально-правовою відповідальністю за посягання на об'єкти енергетики, є значно ширшим, ніж ті, що окреслені у цій статті. Відтак подальше поглиблене опрацювання зазначеної проблематики нині набуває особливої актуальності та зумовлює потребу у здійсненні комплексних наукових досліджень, зокрема на монографічному рівні.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу зробити наступні висновки:

по-перше, енергетична безпека України є складовою національної безпеки та потребує посиленої кримінально-правової охорони з огляду на сучасні воєнні, техногенні та кібернетичні загрози;

по-друге, чинне кримінальне законодавство України характеризується відсутністю системного підходу до захисту енергетичної інфраструктури: відповідні склади кримінальних правопорушень розміщені фрагментарно у різних розділах Особливої частини КК України, що ускладнює їх кваліфікацію та практичне застосування;

по-третє, виявлено неузгодженість у визначенні об'єкта, предмета й об'єктивної сторони окремих складів, зокрема щодо використання множини у формулюваннях, різного підходу до наслідків як обов'язкової ознаки та різного моменту закінчення кримінальних правопорушень;

по-четверте, спірним є розмежування матеріальних і формальних складів у контексті посягань на об'єкти енергетики, а також значення спеціальної мети (ослаблення держави, порушення громадської безпеки тощо) для кваліфікації фактично тотожних діянь;

по-п'яте, обґрунтовано, що чинні норми КК України необґрунтовано виключають можливість вчинення ряду посягань на об'єкти енергетичної інфраструктури шляхом бездіяльності, хоча на практиці такі ситуації є цілком можливими;

по-шосте, нормативно не врегульовано належним чином кримінально-правову оцінку погроз знищення чи пошкодження саме об'єктів енергетики, що знижує превентивний потенціал кримінального закону;

по-сьому, діджиталізація та зростання кіберзагроз вимагають адаптації кримінального законодавства до нових форм посягань на енергетичну безпеку, зокрема щодо протиправного втручання у функціонування автоматизованих систем управління енергетичними об'єктами;

по-восьме, удосконалення кримінально-правового механізму захисту енергетичної безпеки України має здійснюватися шляхом уніфікації та систематизації відповідних норм, перегляду їх диспозицій і санкцій, а також урахування сучасних викликів у межах реформування КК України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення в житлово-комунальному господарстві: Проєкт закону від 9 червня 2010 року № 6505. URL: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zwed_n/webproc34?id=&pf3511=37894&pf35401=166335.
2. Сербіна Н.О. Кримінально-правова характеристика умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства: дис. ... к.ю.н. / Національна академія внутрішніх справ. К. 2015. 249 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/00498f26-af9d-4f0e-b5aa-e71493b6c3e9>.
3. Медицький І.Б. Кримінально-правова охорона об'єктів житлово-комунального господарства (на прикладі аналізу ст. 270-1 КК України). Теоретичні та прикладні проблеми кримінального права України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луганськ, 20-21 трав. 2011 р.) / редкол.: Боддарь Г.Є., Данилевський А.О., Дудоров О.О. [та ін.]. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. С. 318–321.

4. Мартишко М.В. Кримінально-правова характеристика умисного знищення чи пошкодження майна. Актуальні проблеми кримінального права: матеріали XIII Всеукр. наук.-теорет. конф., пам'яті проф. П.П. Михайленка (Київ, 30 листопада 2022 р.). К.: Національна академія внутрішніх справ. 2022. 249-252 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fcb10888-7060-45df-b518-cb440d64c16f/content>.
5. Ухвала колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 27 березня 2019 року у справі № 1-8/2012. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80889416>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026

© Авраменко О.В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0